

บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
ของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์

Integration of The Beliefs of Building a Chapel According to Theravada
Buddhist Philosophy of Temples in Kalasin Province

พระครูสุขชัยมงคลกิจ สุขโต¹,

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์² และ อุทัย กมลศิลป์³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}

PhrakruSuchaimongkolkit Sukato¹,

Sowit Bamrungphak² and Uthai Kamolsil³

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, E-mail: Karsancy59@Gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ 3) บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ และ 4) เสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลักและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระสังฆาธิการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านประเพณีบุญเบิกฟ้า จำนวน 5 รูป และผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา/นักวิชาการศาสนา จำนวน 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

* ได้รับบทความ: 4 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 31 มีนาคม 2567

ผลจากการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ เมื่อเกิดความเชื่อความศรัทธาเพิ่มมากขึ้น ในชุมชนชาวพุทธจึงมีความต้องการสร้างวัดและอุโบสถเพิ่มมากขึ้น อุโบสถเป็นสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญ และทรงคุณค่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นสถานที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูปที่เป็นองค์แทนพระพุทธร่องค์ เป็นที่ยกย่องแสดงปาฏิโมกข์และเป็นสถานที่อุปสมบทของพุทธศาสนิกชนที่ต้องการเข้ามาสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เพื่อประพฤติปฏิบัติที่ขัดเกลากาย วาจา และใจ ให้ถูกต้องตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา

2. หลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ หลักศรัทธา “สทฺธา สทฺทหนํ สทฺธา” แปลว่า ความเชื่อ ชื่อว่า ศรัทธา มี 9 ประการ คือ กรรมศรัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม, วิปากศรัทธา เชื่อผลของกรรม, กรรมสกตาศรัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน และตถาคตโพธิศรัทธา

3. บุรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ อุโบสถเป็นสุนทรียธาตุ เกิดจาก อิฐ หิน ปูน ทราช หลอมรวมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์ปั้นแต่งให้เกิดความงามวิจิตรที่ประจักษ์อันทรงคุณค่า เชื่อมโยงเข้าสู่แห่งจิตวิญญาณ ทำให้เกิดพลังศรัทธา นำพาให้เกิดบุญกุศล เรียกว่า แดนแห่งบุญวัตถุทานมัยที่ปรากฏให้เต็มบริบูรณ์ประดุจตั้งวิมานบนพื้นปฐพี วิถีแห่งพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์เป็นเอกลักษณ์และเป็นเขตพระราชทานวิสุคามสีมา ทำให้เกิดสิทธิพิเศษของชุมชนชาวพุทธ โดยปฏิสัมพันธ์ คือ การนำหลักธรรมพุทธปรัชญามาประพฤติปฏิบัติ ทำให้เกิดความสงบสุข บริสุทธิ์ทางกาย วาจา และใจ จึงเป็นปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา ความเป็นอิสระจากเครื่องพันธนาการ หลุดพ้นจากกองทุกข์ ถึงบรมสุข คือ ความงามอันนิรันดร์

4. ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้เรียกว่า “CPBV MODEL” C = Capel คือ การสร้างอุโบสถในวัดจังหวัดกาฬสินธุ์, P = Principles คือ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อความเชื่อในการสร้างอุโบสถ ได้แก่ หลักศรัทธา, อรรถประโยชน์, อนุสสติ และอริยวัตร, B = Belief หมายถึง คติความเชื่อ ความศรัทธา ในการสร้างอุโบสถ และ V = Virtue หมายถึง อานิสงส์ที่ได้จากการสร้างอุโบสถ

คำสำคัญ: อุโบสถ; พุทธปรัชญาเถรวาท; หลักธรรม

Abstract

The purpose of this research is to 1) Study the concept of beliefs about building a chapel. 2) Study the principles of Buddhist philosophy related to beliefs about building a chapel. 3) Integrate beliefs and beliefs about building a chapel according to Theravada Buddhist philosophy of temples in Kalasin Province and 4) Present knowledge about the

integration of beliefs and beliefs in building chapels according to Theravada Buddhist philosophy of temples in Kalasin Province. By mainly studying and analyzing information from the Tripitaka, textbooks and related documents, and conducting in-depth interviews. From the Sangha Administrators with knowledge and expertise in the Bun Berk Fa tradition, 5 monks and Buddhist experts/religious scholars, 5 monks/person, totaling 10 monks/person, content data was analyzed. Present descriptive information

The research results were as follows:

1. The concept of belief in building a chapel. As faith increased in the Buddhist community, there was an increased demand for building temples and chapels. The chapel is a unique and important building. It is a place where the Buddha image representing the Lord Buddha is enshrined, where it is raised to perform the Patimokkha, and as a place for ordination for Buddhists who wish to enter the kasavapastra umbrella. To practice practices that purify the body, speech, and mind according to the principles of faith in Buddhism.

2. Principles of Buddhist philosophy regarding the beliefs and beliefs of building a chapel. Principles of faith: “Saddha, saddhana ม, saddha” means belief. The name faith has 9 elements: karma faith, belief in karma, belief in the law of karma, vipāka faith, belief. The results of karma, karma sakta faith Believe that animals have their own karma. and Tathagata Bodhisattva

3. Integrate beliefs in building a chapel according to Theravada Buddhist philosophy of temples in Kalasin Province, that is, a chapel is an aesthetic element made from bricks, stones, cement, and sand fused together. Create and shape beauty that is evident and valuable. connected to the spirit It gives rise to the power of faith, leading to the creation of Punyakhet, called the land of merit that appears in its fullness, like a castle on the earth. The way of Buddhism, which is a sacred land, is unique and is a royal area bestowed by Wisungkhamsima. This creates special rights for the Buddhist community. By interaction, that is, bringing the principles of Buddhist philosophy into practice. bring about peace Pure in body, speech and mind, therefore it is a miracle in Buddhism. freedom from bondage Escape from suffering and reach happiness, which is eternal beauty.

4. Gained new knowledge called “CPBV MODEL” C = Capel is the construction of an ordination hall in a temple in Kalasin Province, P = Principles is the principles in Buddhism that affect beliefs in building an ordination hall, including the principles of faith, Utility, Anussati and Ariyawat, B = Belief refers to beliefs and beliefs in building the chapel and V = Virtue refers to the benefits gained from building the chapel.

Keywords: Chapel; Theravada Buddhist Philosophy; Principles

บทนำ

อุโบสถกรรมมีความสำคัญถูกกล่าวถึงไว้ในพระธรรมวินัยไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสาวกทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ พร้อมด้วยหมู่สงฆ์บวชให้ “ราคะ” ซึ่งถือว่าเป็นพระภิกษุรูปแรกที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีอุตตัจจุตถกรรม สถานที่ที่พระสงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมในการอุปสมบทกรรมนั้น เรียกว่า อุโบสถ ปฐมสังฆาราม ที่เวฬุวันมหาวิหาร พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งกรุงราชคฤห์ ทรงสร้างถวายพระพุทธเจ้า และยังมีผู้เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธเจ้า คือ ท่านอนาถบิณฑิก มหาเศรษฐีซื้อสวนพระเจ้าเชตสร้างวัดพระเชตวัน พร้อมด้วยเสนาสนะและอุโบสถ เป็นปฐมทัศน์ ที่นครสาวัตถี ถวายพระพุทธเจ้า และต่อมา นางวิสาขา มหาอุบาสิกาเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้าจึงสร้างวัดบุพผาราม พร้อมด้วยเสนาสนะและอุโบสถ ที่สาเกตุนคร ถวายพระพุทธเจ้าและสงฆ์หมู่ใหญ่ และยังมีมหาเศรษฐีชื่อ โฆษิตะ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า สร้างวัดโฆษิตาราม พร้อมด้วยเสนาสนะและอุโบสถ ที่นครโกสัมพีถวายแด่พระพุทธเจ้าและสงฆ์หมู่ใหญ่ มีพระเจ้าอุเทนเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังสวผู้เกรียงไกร ลานธรรมจักร (2562) พระเจ้าอโศกมหาราช ราชวงศ์โมริยะ ในนครปาฏลีบุตรทรงเลื่อมใสศรัทธาและฟื้นฟูพระพุทธศาสนาช่วงปี พ.ศ. 268 บูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม เสนาสนะ อุโบสถและเจดีย์สังเวชนียสถาน พร้อมด้วยบริวารแปดหมื่นสี่พันองค์ และทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาพระไตรปิฎกแล้วส่งสมณะทูตสายที่ 8 มีพระโสณะและพระอุตระมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ สร้างวัด เสนาสนะ อุโบสถ และเจดีย์นครปฐม อุปสมบทกุลบุตร ประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2560 : 115-139)

สถานที่ที่พระสงฆ์ประชุมกันเพื่อทำสังฆกรรมต่าง ๆ เรียกว่าพระอุโบสถเป็นสถานที่สำคัญที่สุดของวัดวัดทุกวัดจำเป็นต้องมีพระอุโบสถเพราะพระอุโบสถเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่พุทธศาสนิกชน นอกจากนั้นพระอุโบสถยังมีศิลปะการก่อสร้างประดับตกแต่ง และสถาปัตยกรรมที่สำคัญลักษณะการตกแต่งพระอุโบสถแสดงให้เห็นถึงความสวยงามทางด้านสุนทรียภาพ โครงสร้างวิจิตรศิลป์ และเทคนิคของสถาปัตยกรรมแต่ละยุคสมัย

ดังเช่น พระอุโบสถของไทยเป็นศิลปะที่วิจิตรสวยงามสมบูรณ์ ตามลักษณะของศิลปะไทย และเป็นที่เชิดชูชื่อเสียงของประเทศไทย เป็นตัวแทนแห่งสุนทรียะในด้านศิลปะของไทยเป็นอย่างดี เป็นที่ดึงดูดใจชาวต่างประเทศ พระอุโบสถในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นสถานที่ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ ประเภทของพระอุโบสถในพระพุทธศาสนาเถรวาท นิยมสร้างพระอุโบสถอยู่ 2 ประเภท คือ (ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, 2553) พระอุโบสถในน้ำ หรือเรียกอย่างภาษาคำพูดทั่วไปว่า “พระอุโบสถแพ” หรือ “พระอุโบสถน้ำ” หมายถึงพระอุโบสถที่สร้างขึ้นในน้ำ เพื่อใช้น้ำเป็นสิ่งที่กำหนดเขตแดนเพื่อทำสังฆกรรม แนวความคิดในการใช้มาลักษณะนี้ ในประเทศไทยมีอยู่บ้างบางพื้นที่แต่ไม่ค่อยมีมากนัก 2) พระอุโบสถบนบก หมายถึง พระอุโบสถที่สร้างขึ้นบนผืนดิน มีการกำหนดเขตสีมาด้วยใบเสมา เป็นแบบอย่างที่พบเห็นได้ทั่ว ๆ ไป ในประเทศไทย

ในปัจจุบันชุมชนเมืองกาฬสินธุ์หรือการดำเนินชีวิตของประชาชนในจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เชื่อเรื่องของบุญ - บาป จากการปฏิบัติตนให้เกิดความสุขและความเจริญจะเห็นได้จากประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น ได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก จะเห็นได้จากอดีตมีการสร้างสิ่งเคารพและเพื่อสักการบูชา เช่น พระธาตุยาคู เป็นต้น “พระธาตุยาคูหรือพระธาตุใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอภมมกลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นหนึ่งในโบราณสถาน que พบในเขตเมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่มีการขุดค้นพบหลักฐานต่าง ๆ มากมาย เป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองและเป็น que เคารพศรัทธาของชาวจังหวัด กาฬสินธุ์ ได้มีการสร้างขึ้นในสมัยทวารวดีได้สร้างขึ้นในราวปีพุทธศตวรรษที่ 14-15 และความเชื่อเกี่ยวกับ วัด อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ ชาวชุมชน หรือประชาชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ก็ยังเคารพนับถือ เพราะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ได้มีความเชื่อเกี่ยวกับอุโบสถหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือในการอุปถัมภ์ต่าง ๆ ทั้งได้เสียสละปัจจัย และสิ่งของเพื่อที่จะหวังเอาบุญกุศลด้วยการเชื่อเรื่องของบุญตามหลักพระพุทธศาสนาที่ได้ปฏิบัติกันมา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ เป็นอย่างไร และได้มีคติความเชื่อตามหลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ เป็นอย่างไร การบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้อย่างไร และองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องต่อไปของพุทธศาสนิกชนของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ
3. เพื่อบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์
4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งกำหนดขอบเขตไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูล จากเอกสารปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม มหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2534, พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2539 และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย และเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง การใช้ตัวชี้ และแนวคิดเกี่ยวกับการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้ 1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ เพื่อเป็นกรอบในการวิจัย โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ 2) ทำการศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ 3) ทำการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ 4) เสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ 5) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จที่ใช้เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์แล้วนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ในการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1) ทำการศึกษาพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่เพื่อการวิจัย ได้แก่ และผู้วิจัยเห็นว่าสถานที่ดังกล่าวมานี้จะเป็นสถานที่ที่เหมาะสม และเป็นสถานที่ที่จะเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูป/คน โดยมีเกณฑ์ว่าบุคคลที่จะให้ผลในการสัมภาษณ์นั้นจะต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ พระสงฆ์จะต้องเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มีพรรษาเกินกว่า 20 พรรษา และเป็นพระอุปัชฌาย์ มีอุโบสถภายในวัด มีประสบการณ์ในการอุปสมบทและร่วมในพิธีลงอุโบสถเป็นประจำ ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา / นักวิชาการศาสนา เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักวัฒนธรรมจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นนายอำเภอประจำท้องที่ และเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้มีความใกล้ชิดกับประชาชน ได้มีคติความเชื่อ ความศรัทธาในการทำพิธีกรรมในอุโบสถ และผู้วิจัยเห็นว่า บุคคลดังกล่าวมานี้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้

3) ดำเนินการศึกษาถึงการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีเกี่ยวกับตัวชี้วัดความสำเร็จในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย 4) สรุป และนำเสนอผลการวิจัยที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสาร และภาคสนาม โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิดหลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนา การใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จ และนำไปใช้เป็นองค์ความรู้เพื่อการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ 5) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ พบว่า ความเชื่อ เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัย โบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อยความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดาพระเจ้าหรือภูตผีปีศาจดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น คติความเชื่อการสร้างอุโบสถนั้นมีเนื้อหาและขอบเขตที่กว้างมาก จึงได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับคติความเชื่อ ความหมายของคติความเชื่อ แนวคิดและความเป็นมาของความเชื่อ ประเภทของความเชื่อ ประโยชน์ของความเชื่อ ความรู้เรื่องอุโบสถ ความหมายของอุโบสถ ความสำคัญของอุโบสถ ประเภทของอุโบสถ ตำแหน่งที่ตั้งอุโบสถ การกำหนดเขตในอวาต และคติความเชื่อการสร้างอุโบสถของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัยทั้ง 5 วัดในจังหวัดกาฬสินธุ์

2. หลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ พบว่า หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ ตีความ เพื่อแก้ปัญหาและหรือส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ซึ่งอุโบสถโดยใช้หลักพุทธธรรม คือ หลักศรัทธา ได้แก่ กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง วิปากสัทธา เชื่อวิปากเชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน และตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต โดยมีหลักอรรถประโยชน์ คือ ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายในปัจจุบัน หรือในภพชาตินี้เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมายในชาติหน้า หรือในภพชาติหน้าเรียกว่า สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์หรือผลอย่างยิ่งหรือประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน เรียกว่า ปรมัตถะ และหลักอนุสสติ ความระลึกถึง สติอันสมควรแก่กัลปบุตรผู้บวชด้วยศรัทธา เพราะเป็นไปในฐานอันควรจะเป็น และหลักอริยวัตน/อารยวัตน เป็นธรรมสำหรับอริยะชน หรือสัตบุรุษ ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา เพื่อใช้เป็นแนวทางบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

3. บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้นำทฤษฎีทางปรัชญามาเป็นหลักในการบูรณาการ คือ ทฤษฎีพัฒนาการแห่งศรัทธา ทฤษฎีพัฒนาการแห่งความเชื่อ ความหมายของ ศรัทธา ทฤษฎีพัฒนาความเชื่อ ส่วนหลักพุทธธรรมในเรื่องของศรัทธา คือ ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา มี 4 ประการ ได้แก่ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง 2) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน และ 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ส่วนพุทธวิธีสร้างอนาคต หรือพุทธวิธีในการสร้างฐานะในชาติหน้า คือ หลักธรรมที่เรียกว่า สัมปรายิกัตถะประโยชน์ 4 ประการ คือ 1) ศรัทธาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความเชื่อในพุทธคุณ 2) ศีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล 3) จาคสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ และ 4) ปัญญาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยปัญญา จึงได้บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยนำพุทธปรัชญาอันเป็นความรู้อันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว คือ ผู้รู้หรือยัสัจ 4 อย่างถ่องแท้

4. เสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการนำคติความเชื่ออันเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณ ที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดาพระเจ้าหรือภูตผีปีศาจดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น หลักศรัทธาอรรถประโยชน์, อนุสสติ และอริยวัตน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ทราบการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ปัจจุบัน โดยสามารถสรุปเป็น “CPBV MODEL” โดยมีที่มา ดังนี้

1. C = Capel หมายถึง การสร้างอุโบสถในวัดจังหวัดกาฬสินธุ์
2. P = Principles หมายถึง หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อความเชื่อในการสร้างอุโบสถในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย หลักศรัทธา, อรรถประโยชน์, อนุสสติ และอริยวัตน
3. B = Belief หมายถึง คติความเชื่อ ความศรัทธาในการสร้างอุโบสถของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์
4. V = Virtue หมายถึง อานิสงส์ที่ได้จากการสร้างอุโบสถประกอบด้วย 1) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอายุ คือ มีอายุชยยืนยาว 2) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย วรรณะ คือ มีผิวพรรณวรรณะผ่องใส เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น 3) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย สุขะ คือ มีความสุขกาย สุขใจอยู่เป็นนิจ 4) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย พละ คือ มีพละกำลัง มีเรี่ยวแรง 5) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย ปฏิภาณ คือ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ปฏิภาณว่องไว 6) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย โภคทรัพย์สมบัติ เพราะได้บริจาคทานไว้ในพระพุทธานุภาพ 7) เป็นที่รักของมนุษย์และเทวาทั้งหลาย 8) เมื่อตายแล้ว ย่อมไปสู่โลกสวรรค์ และ 9) ทำให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน และไปถึงที่สุดแห่งธรรมได้โดยง่าย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีข้อค้นพบที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผล เพื่อให้ต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ เป็นความเชื่อในธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัย โบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อยความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดาพระเจ้า หรือภูตผีปีศาจดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น คติความเชื่อการสร้างอุโบสถนั้นเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวส่วนหนึ่ง และเป็นการป้องกันตนไม่ให้ตกอบายส่วนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแผด็จ สุขเกษม (2535 : 11-12) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษารูปแบบลิมที่พบในจังหวัดหนองคาย พบว่า ลิมเป็นศาสนสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ลิมเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อศาสนา อีกทั้งลิมยังเป็นตัวบ่งบอกถึงภูมิปัญญาของช่างที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ทางด้านปรัชญาธรรมได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้พบรูปแบบ คติความเชื่อ เกี่ยวกับลิมในด้านต่าง ๆ เช่น

1) รูปแบบการก่อสร้าง ส่วนมากขนาดเล็ก เตี้ย รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า 2) ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ในการก่อสร้าง สิมจะต้องหันไปทางทิศตะวันออกเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นทิศที่เป็นสิริมงคล 3) ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุในการก่อสร้าง กล่าว คือ ไม้ที่นำมาสร้างจะไม่นิยมนำไม้ที่มีชื่อไม่เป็นสิริมงคลมาทำการก่อสร้าง เช่น กะบก กะเบา พะยอม ตะเคียน เป็นต้น 4) ความเชื่อเกี่ยวกับการตกแต่ง คือเพื่อความสวยงาม และเพื่อป้องกันภัยอันตรายจากสิ่งที่ไม่ดี จึงมีการนำยักษ์ และสัตว์ในป่าหิมพานต์มาประดับไว้

2. หลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถ ได้แก่ หลักศรัทธา ประกอบด้วย กัมมัสถา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม วิปากัสถา เชื่อผลของกรรม กัมมัสสกตาสถา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน และตถาคตโพธิสถา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ที่นำไปสู่การสร้างคุณดีมี การสร้างถาวรวัตถุเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในการสร้างพระอุโบสถ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระครู วชิรธรรมารม (วิเชียร ชินทตโต) (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศีลขารูปแบบและคุณค่าของอุโบสถในพระพุทธ ศาสนาเถรวาท พบว่า รูปแบบอุโบสถมี 15 รูปแบบ เป็นสถาปัตยกรรมของไทยในอดีตและมีการ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และผู้ได้มีส่วนร่วมในการสร้างจะได้รับอานิสงส์ 5 ประการ คือ ชื่อเสียง ย่อมพุ่งขจรไป เป็นคนแก่แล้วกล้าอาจหาญในการเข้าในสมาคม เป็นที่รักใคร่ของเทวดา และมนุษย์ เป็นผู้ไม่หลงทำกาลละ และ เป็นชนผู้มีสุคติเป็นเบื้องหน้า

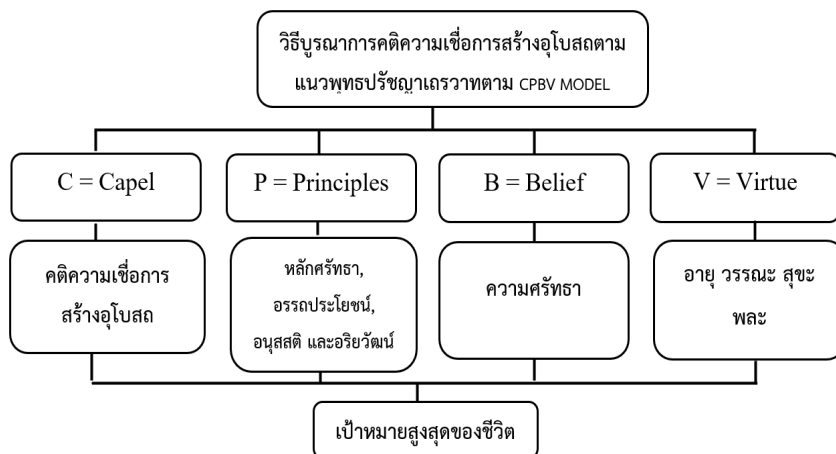
3. บูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการนำหลักหลักพุทธปรัชญาประกอบด้วย หลักศรัทธา 4 ประการ คือ กัมมัสถา วิปากัสถา กัมมัสสกตาสถา และตถาคตโพธิสถา มาเป็นพุทธวิธีในการสร้างคุณดีในปัจจุบันที่เรียกว่า ทัศนธรรมิกัตถ ประโยชน์ และนำหลักสัมปรายิกัตถประโยชน์ 4 ประการ คือ ศรัทธาสัมปทา ศีลสัมปทา จาคสัมปทา ปัญญาสัมปทา มาบูรณาการกับคติความเชื่อการสร้างอุโบสถของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาไพฑูริย์ วิบูล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล), (2550 : 53) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะ ในพระพุทธศาสนา” พบว่า พระอุโบสถเป็นสถานที่สำหรับประดิษฐานพระประธานหรือพุทธเขตที่ พระสงฆ์ใช้ประชุมกันทำสังฆกรรมตามพระวินัย เป็นต้น ถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญที่พระสงฆ์ผู้อยู่ในวัด ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งเพื่อตอบแทนบุคคลผู้มีอุปการะด้วยการอบรมสั่งสอนประชุมชนให้ตั้งอยู่ในศีล หรือคุณงามความดีและความฉลาดเพื่อพัฒนาชีวิตของเขาเหล่านั้นให้มีคุณค่า มีมาตรฐานที่มั่นคง ในหลักปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เป็นการชี้ทางสวรรค์เป็นเบื้องต้น และมีพระนิพพานเป็นที่สุดซึ่งถือเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

- 1) ศึกษารูปแบบและคุณค่าของอุโบสถในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของอุโบสถในพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ได้วิธีการบูรณาการคติความเชื่อการสร้างอุโบสถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน โดยสามารถสรุปเป็น “CPBV MODEL” คือ 1) C = Capel หมายถึง การสร้างอุโบสถในวัดจังหวัดกาฬสินธุ์ 2) P = Principles หมายถึง หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อความเชื่อในการสร้างอุโบสถในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย หลักศรัทธา, อรรถประโยชน์, อนุสสติ และอริยวัณณ 3) B = Belief หมายถึง คติความเชื่อ ความศรัทธาในการสร้างอุโบสถของวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ 4) V = Virtue หมายถึง อานิสงส์ที่ได้จากการสร้างอุโบสถ ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอายุ คือ มีอายุชยยืนยาว 2) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวรรณะ คือ มีผิวพรรณวรรณะผ่องใส เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น 3) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย สุขะ คือ มีความสุขกาย สุขใจอยู่เป็นนิจ 4) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย พละ คือ มีพละกำลัง มีเรี่ยวแรง 5) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปฏิภาณ คือ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ปฏิภาณว่องไว 6) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์สมบัติ เพราะได้บริจาคทานไว้ในพระพุทธศาสนา 7) เป็นที่รักของมนุษย์และเทวาทั้งหลาย 8) เมื่อตายแล้วย่อมไปสู่โลกสวรรค์ และ 9) ทำให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน และไปถึงที่สุดแห่งธรรมได้โดยง่าย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ พิกุล. (2513). ทรวดทรงและการตกแต่งโบสถ์ไทย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เผด็จ สุขเกษม. (2535). รูปแบบลิมที่พบในจังหวัดหนองคาย. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ฝ่ายวิชาการภาษาไทย. (2553). พจนานุกรมไทยฉบับทันสมัยและสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน).
- พระครูวิชิตธรรมารม (วิเชียร ชินทนต์). (2556). ศึกษารูปแบบและคุณค่าของอุโบสถในพระพุทธศาสนา เถรวาท. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล). (2550). การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลานธรรมจักร. (2562). พระราชนิพนธ์ เอตทัคคะในทางผู้มีปฏิภาณแจ่มแจ้ง. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=70&t=57955>
- สุรพศ ทวีศักดิ์. (2560). ความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่ : ความเปลี่ยนแปลงและย้อนแย้งของไทยกรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.